

Läkemedelsbehandling av depression

Aktiv behandling och olika läkemedels plats i behandlingen

Micaela Tjäderborn, klinisk apotekare

Fakta-föreläsning 10 november 2023

Teman för morgonen

- Behandlingstrappan för (medelsvår) depression
- Varför aktiv läkemedelsbehandling är viktig och hur sådan kan se ut
- Vilka läkemedel som rekommenderas och när
- När antidepressiv läkemedelsbehandling bör sättas ut (och inte)
- När läkemedelsbehandlingen bör lämnas över till psykiatrispecialist

Behandlingsmål och behandlingsstrategi

- **Symptomfrihet och normaliserad funktionsförmåga** (MADRS <12 p)
- **Lindrig till medelsvår:** egenvård i kombination med: fysisk aktivitet, psykologisk behandling eller läkemedelsbehandling
- **Aktiv uppföljning** = tät uppföljning och utvärdering av effekt med justering av behandlingen tills behandlingsmål uppnåtts (eller när alla möjligheter uttömts).
- **Farmakologiskt: ”högsta tolererbara dos”** (jmf lägsta effektiva dos)

Varför aktiv uppföljning?

- **Ju tätare uppföljning desto större tillfrisknande**
- **Underbehandlad depression tenderar bli tätare, djupare och längre**
- **Viktigt med så tidig tillgång som möjligt till effektiv behandling**
- Minskar risken att fastna i "omotiverade mellan-lägen" utan tillräcklig effekt
- Ökar motivation och förebygger avbrott, samt fångar snabbare upp mani-symptom och försämring i depression
- **Fördröjd insättning av effektiv behandling vanligt (t.ex. ofta flera år innan litium som tillägg vid svårbehandlad depression)**

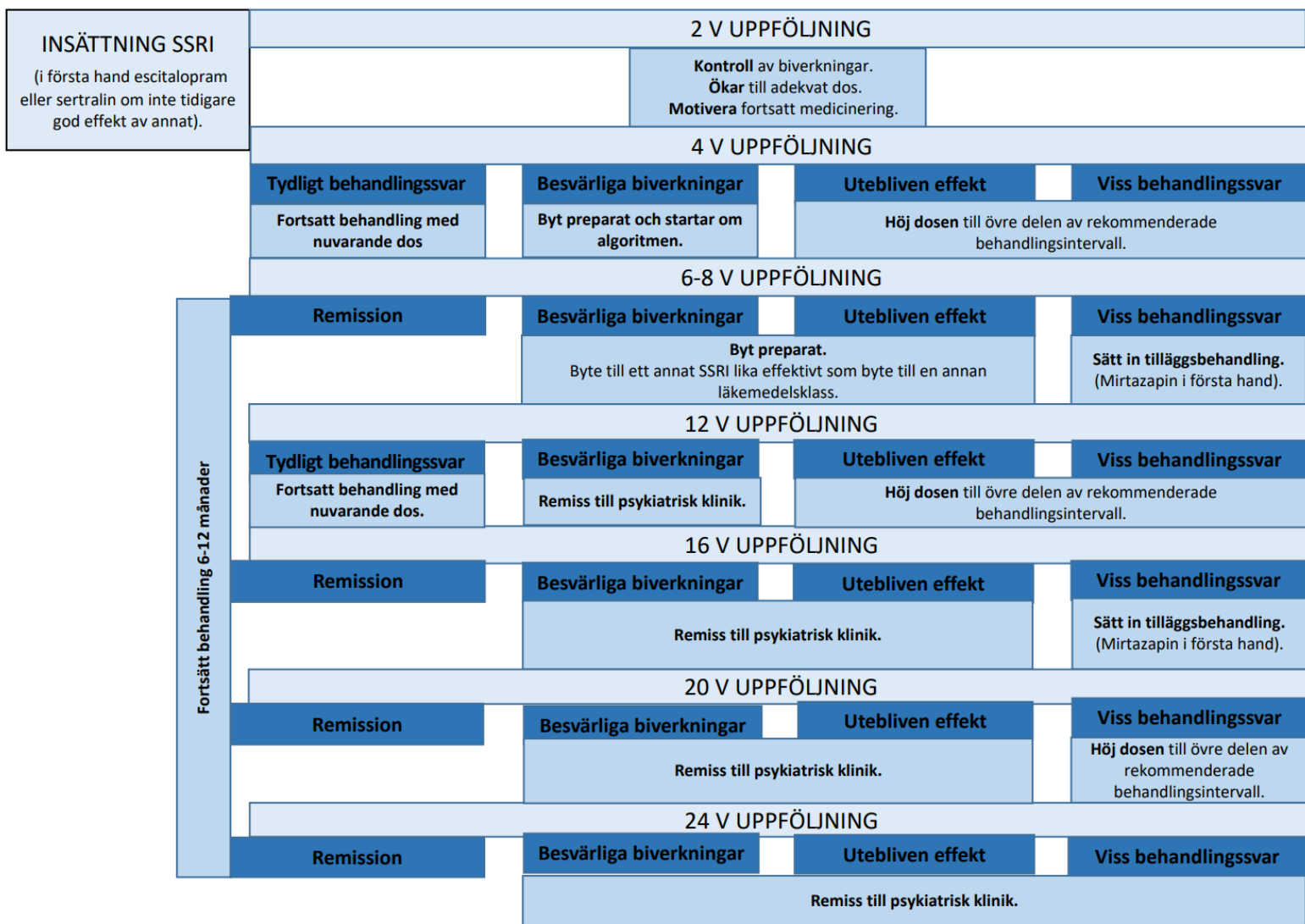
Att aktivt justera behandling utifrån svar

- **Uppföljning efter 2 v:** dosöka till adekvat måldos
- **Återbesök efter 4-6 v:** öka dos om utebliven effekt eller delvis svar
- **Uppföljningskontakt efter 6-8 v:**
  - om utebliven effekt: byt preparat, börja om "algoritm".
  - om delvis effekt: tillägg

Tre behandlingsförsök med aktiv uppföljning = totalt ca 24 veckor

MADRS / MADRS-S

- **Glöm inte utglesad aktiv uppföljning även efter symptomfrihet!**

Val av behandling enligt Fakta Depression

Handläggning vid behandling

Vid lindrig till medelsvår depression rekommenderas egenvård i kombination med ett eller flera behandlingsalternativ:

- fysisk aktivitet
- psykologisk behandling
- läkemedelsbehandling.

Läkemedelsbehandling

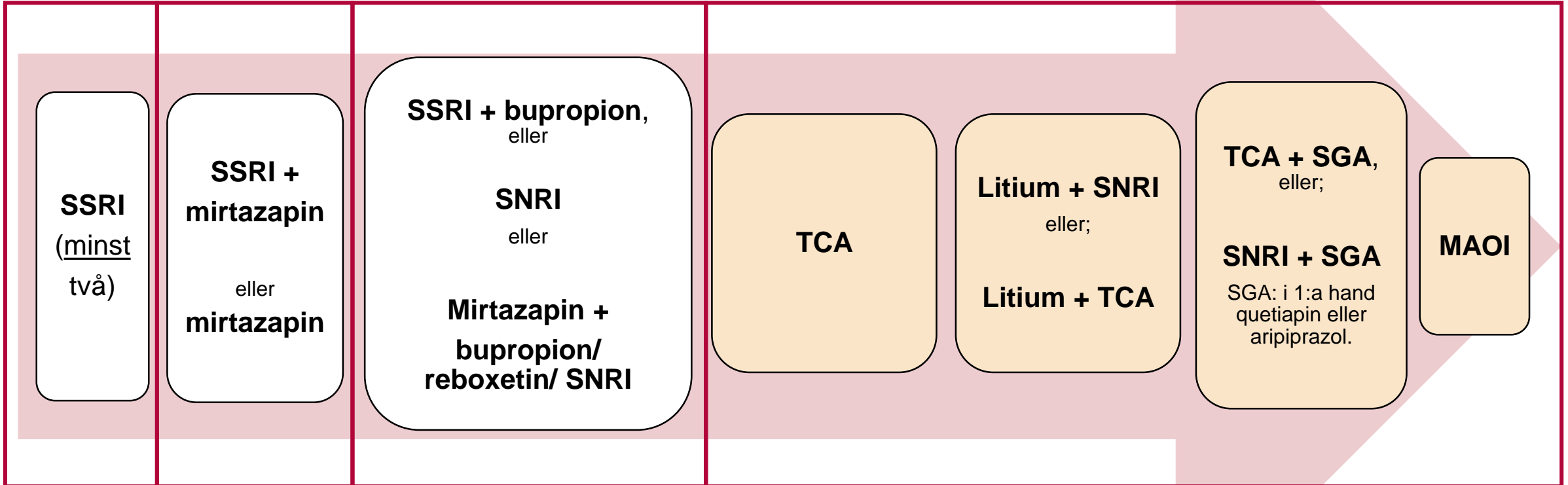
Insättning

- Välj SSRI i första hand.

- Om SSRI inte ger effekt, överväg tillägg av eller byte till preparat med andra farmakologiska egenskaper.

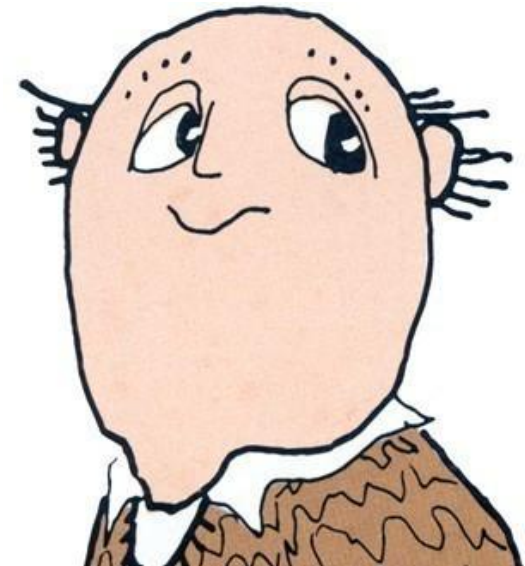

Remittera till (eller konsultera) psykiatriker

Goda råd, enligt pappa Åberg

- ”Var sak har sin plats”
- ”En sak i taget: allt har sin tid”
- ”Ordning och reda, pengar på fredag”
- ”Vad du gör, gör helt och ej styckesvis och delt”
- ”Som man bäddar får man ligga”

Kloka sätt att ta vara på farmakologiska olikheter mellan antidepressiva

- Finns typiskt serotonerga, noradrenerga resp. dopaminerga effekter
- Saknas evidens för att anpassa farmakologisk behandling utifrån dominerande depressionssymptom = inte skäl att göra avsteg från behandlingstrappan
- **Däremot: kan guida val vid flera alternativ enligt trappan:**
  - T.ex. vid terapivikt av SSRI och betydande trötthet / misstanke om ADHD: tillägg med bupropion (steg 3) mer lämpligt än mirtazapin (steg 2).
  - T.ex. vid serotonerga biverkningar: byte till mirtazapin (steg 2) eller duloxetin (steg 3) lämpligare än att prova fluoxetin (steg 1).

Typiskt serotonerga, noradrenerga och dopaminerga symptom på gruppnivå

- **Serotonerga:** nedstämdhet, ångest, panik, tvång, irritabilitet, impulsivitet - *SSRI, mirtazapin, SNRI (särskilt venlafaxin), TCA (särskilt amitriptylin), vortiotexin*
- **Noradrenerga:** nedstämdhet, ångest, sömnstörning, trötthet, viljelöshet, minskad uppmärksamhet - *SNRI, mirtazapin, reboxetin, bupropion, agomelatin, (vortiotexin)*
- **Dopaminerga:** trötthet, viljelöshet, minskad motivation/ lust/ tillfredsställelse, psykomotorisk långsamhet, nedsatt minne, nedsatt koncentration, nedsatt uppmärksamhet – *bupropion, agomelatin, (vortiotexin)*
- **Komplext samspel mellan systemen - påverkar varandra**

När specialistpsykiatri?

- Depression som inte svarar på minst två behandlingsförsök med läkemedel inkl. kombinationsbehandling med mirtazapin/ bupropion/ SNRI
- När behandlingsmöjligheter i primärvården är uttömda

Farmakologiskt:

När läkemedelsbehandling med TCA, litium eller antipsykotika blir aktuell!

Hur tänka vid terapiresistens?

- I första hand: **Stanna upp! Samsjuklighet?**
  1. Finns obehandlade faktorer inkl. samsjuklighet som driver depressionen framåt och som behöver behandlas först?
  2. Är läkemedel bästa antidepressiva behandlingsform för patienten?
- **Säkerställ att prövade läkemedelsbehandlingar har givits tillräckligt lång tid och högsta tolererade dos – oväntat ofta inte**
- **Följsamhet? Motivation? Förmåga till egenvård?**

Betydelse av utsättning vid utebliven effekt (eller avsaknad av indikation)

- **Vanligt med långvariga behandlingar trots utebliven effekt (och/eller avsaknad av kvarstående indikation)**
- Exempel på inaktiv behandling som fördröjer insättning av ev. mer effektiv behandling (och utredning av ev. samsjuklighet)
- Risk ökar med otydligt dokumenterad indikation / behandlingsmål och brist på objektiv effektuppföljning (t.ex. MADRS)
- **Ifrågasätt antidepressiv behandling som inte (längre) är motiverad!**

När är livslång behandling indicerad?

- **Förebyggande långtidsbehandling med läkemedel är indicerad:**
  - Två- eller fler depressionsepisoder under en 5 årsperiod
  - Allvarliga episoder (inkl. suicidalitet, psykosor och grav hämning)
  - Sen (>60 år) eller tidig (<20 år) debut
  - Snabba insjuknanden
- **Rekommenderas inte utsättningsförsök av läkemedel trots långvarig besvärsfrihet** (fokus: motivera till livslång behandling)
- **Fortfarande viktigt ifrågasätta (och aktivt byta) behandling som inte haft oklar effekt.** Konsultera psykiatrikollega!

Sök efter Fritextsök:

på

Sökresultat: 13 Mallar

Behandlingsorsak	Mallnamn	Produkt			
Stämningshöjande	Agomelatin 25 mg tabl; 1x1ntv (mot depression, Valdoxan)	Agomelatin...			★
Stämningshöjande.	Citalopram 10 mg tabl; 1x1 tv (depression, Cipramil, äldre)	Citalopram...			★
Stämningshöjande	Citalopram 20 mg tabl; 0,5x1i7d; 1x1tv (upptrappning, depression)	Citalopram...			★
Stämningshöjande.	Duloxetine 30 mg kaps; 1x1tv (mot depression, Cymbalta)	Duloxetine ...			★
Stämningshöjande	Duloxetine 60 mg kaps; 1x1tv (mot depression, Cymbalta)	Duloxetine ...			★
Stämningshöjande	Escitalopram 10 mg tabl; 1x1tv (depression, Cipralex)	Escitalopra...			★
Stämningshöjande	Escitalopram 15 mg tabl; 1x1tv (depression, Cipralex)	Escitalopra...			★
Stämningshöjande	Escitalopram 20 mg tabl; 1x1tv (depression, Cipralex)	Escitalopra...			★
Stämningshöjande	Escitalopram 5 mg tabl; 1x1tv (depression, Cipralex)	Escitalopra...			★
Mot depression	Klomipramin 12,5 mg/ml inf iv; eo (späd enl lokala riktlinjer, ange exakt ...	Anafranil			★
Stämningshöjande	Mirtazapin 30 mg tabl; 0,5kl20i7d; 1kl20 tv (upptrappningsdos, depress...	Mirtazapin ...			★
Stämningshöjande.	Reboxetin 4 mg tabl; 1x2tv (depression, Edronax)	Edronax*			★
Stämningshöjande	Vortioxetin 10 mg tabl; 1x1tv (depression, Brintellix)	Brintellix			★

Utbildning Elev

Några indikatorer från PVQ

Hitta till PVQ: <https://folkhalsaochsjukvard.rjl.se/administration/it-stod/?accordionAnchor=112241>

Se under "Medrave/ PrimärvårdsKvalitet"

Läs mer: <https://skr.se/primarvardskvalitet.32919.html>

Om Depression: <https://skr.se/primarvardskvalitet/kvalitetsindikatorer/indikatorerao/depression.58447.html>

Om Ångest: <https://skr.se/primarvardskvalitet/kvalitetsindikatorer/indikatorerao/angest.58458.html>

Om Stress: <https://skr.se/primarvardskvalitet/kvalitetsindikatorer/indikatorerao/stress.58455.html>

PVQ Depression Dep05: Andel patienter med depression som har varit på återbesök 6-12 månader efter nyinsättning av antidepressiv läkemedelsbehandling

☆ Dep05: Andel patienter med depression som har varit på återbesök 6-12 månader efter insättning av antidepressiv läkemedelsbehandling

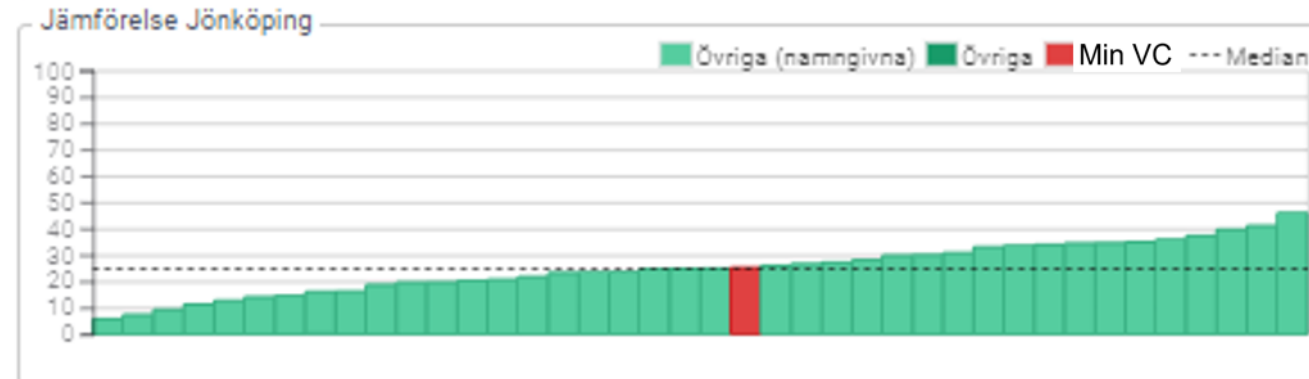
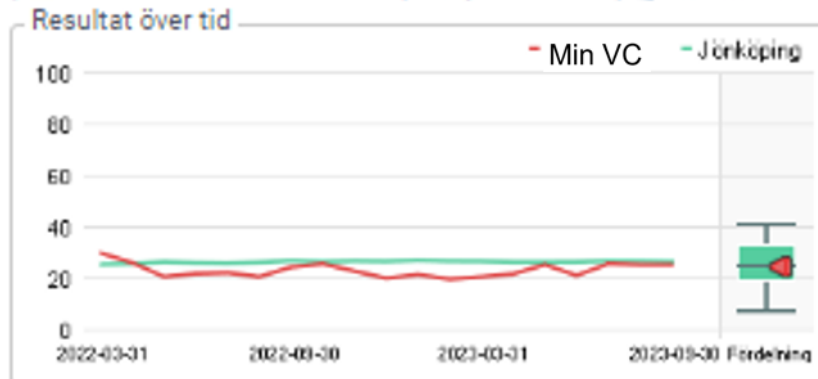
[Detaljsida för indikator](#) | [Jämför resultat med andra](#) | [Specifikation](#) | [Hämta resultat till Excel](#)

25 %
15 / 60

Min VC

26,1 %
613 / 2345

Jönköping

<https://kvalitetsindikatorokatalog.se/#/measure/93e453f1-5246-4042-9d9b-109bc0d0002c>

Så här använder du PowerPoint mallen

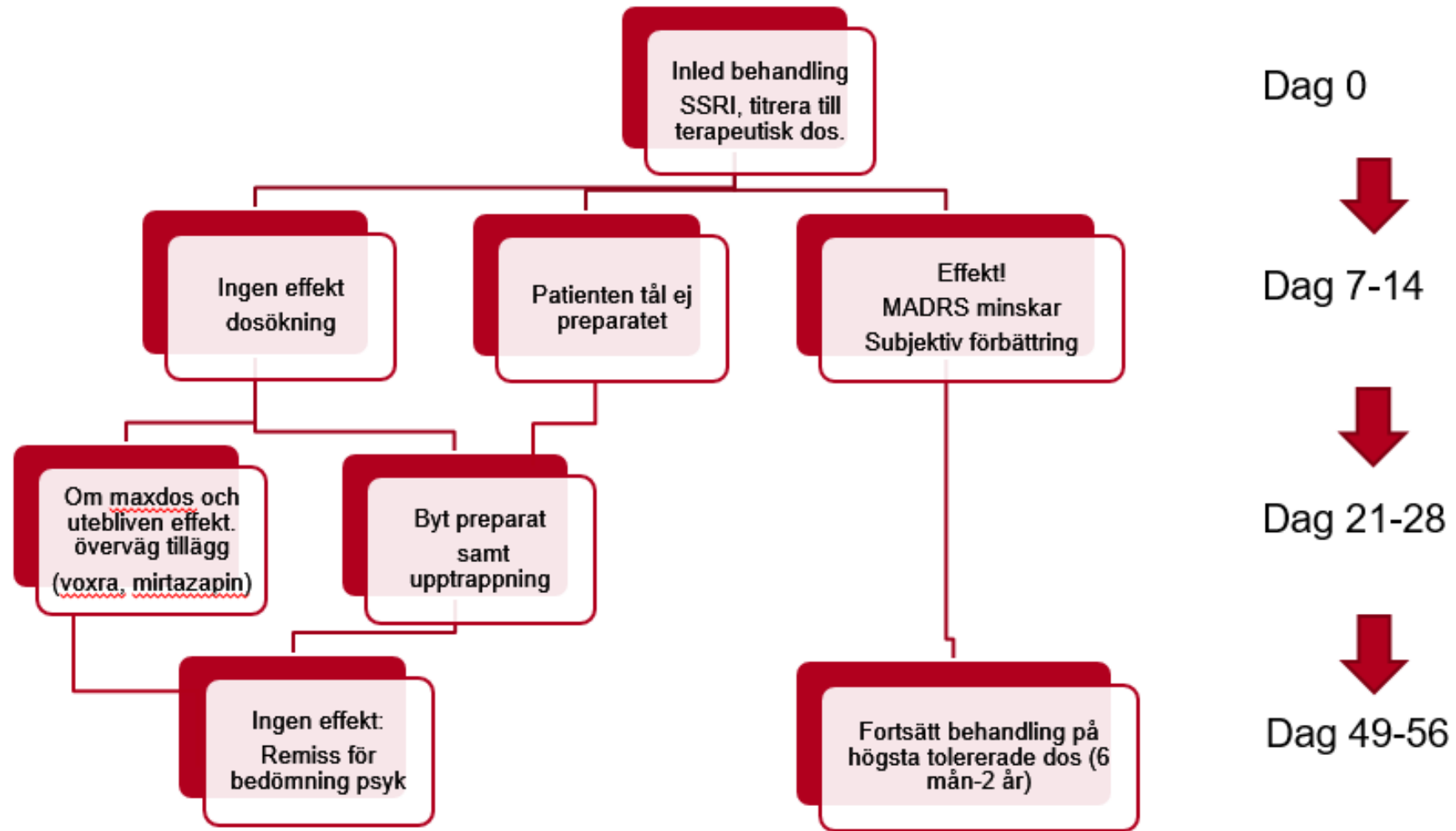
Region Jönköpings län

www.rjl.se

**Region
Jönköpings län**

Bonusbilder

Betydelse av kvarhållen behandling efter uppnådd symptomfrihet

- **Glöm inte aktiv uppföljning även efter symptomfrihet**
- De 6-12 första månaderna efter symptomfrihet: stor risk för återinsjuknande
- Bara hälften av patienterna tar sin medicinering efter 6-12 månader
- Uppföljningskontakter i början alltså med 2-4 veckors mellanrum sedan utglesning allteftersom förbättring sker
- **Långtidsuppföljning:** ca 6 månader efter insättning, därefter årligen

Vid annan indikation än depression, då?

T.ex. vid utmattningssyndrom:

- Avsevärt mindre välstuderat, men utbredd klinisk erfarenhet och stöd för att **följa samma "behandlingstrappa" och behandlingstid efter symptomfrihet** som vid depression
- Särskilt viktigt att omvärdera diagnos- i synnerhet vid terapiresistens
- Vid övergång till specialistpsykiatri såklart "nya tag" (t.ex. litium ej indicerad vid terapiresistent utmattningssyndrom)
- **= inte skäl att avstå från behandlingstrappan (t.ex. hoppa över steg eller ordinera ej rekommenderade kombinationer)**

Vilka läkemedel och varför?

- **Förstahandsval SSRI:** förbättrar depressiva symtom och har avsevärt mindre biverkningar är alla andra alternativ
- **Saknas betydelsefulla skillnader i effekt på gruppnivå** mellan SSRI och andra antidepressiva vid måttlig depression
- **Byte till annat SSRI inte mindre effektivt** än byte till annan grupp
- **Sertralin och escitalopram kompletterande effekt- och säkerhetsprofil och väl beprövade** = lämpliga 1:a resp. 2:ahandsval
- **Fluoxetin 3:e hands-SSRI:** högre tolerabilitet jmf paroxetin (obs interaktioner och lång halveringstid)

FASS och reklam som "luras": Brintellix

*"Subventioneras endast för patienter som provat, men inte uppnått behandlingsmålen **med minst ett antidepressivt läkemedel** och avbrutit behandlingen."*

- Avsevärt dyrare – ev. fördelar försvarar inte kostnad!
- Saknar rekommendation = ej omnämnd i behandlingstrappor
- Aktiv marknadsföring av "unik" profil- har lyckats
- **Rekommenderade behandlingar enligt trappan först!**

Brintellix®
vortioxetin
– ett antidepressivt
läkemedel.

- Multimodal verkningsmekanism för behandling av egentlig depression hos vuxna.^{1,2}
- Effekt på ett brett spann av depressiva symtom (mätt med MADRS)¹
- Effekt på kognitiva symtom vid depression samt förbättrar funktionell kapacitet vid depression.^{1,3,4}
- Ingen påverkan på sexuell funktion (vid 5-15 mg), kroppsvikt, hjärtfrekvens eller blodtryck jämfört med placebo.¹
- 10 mg/dag startdos för patienter <65 år.¹

SGA: glöm inte psykkonsult och se upp för försenad litiuminsättning och indikationsglidning

- Vid utebliven effekt, överväg dosjustering eller byte till ett annat SSRI.
- Om SSRI inte ger effekt, överväg tillägg av eller byte till preparat med andra farmakologiska egenskaper.
- Bedöm om patienten behöver bedömas eller behandlas inom specialiserad vård.

Jönköpings län

Ibland kan en låg dos 2:generationens neuroleptika (exempelvis Quetiapin eller Olanzapin) hjälpa till att stabilisera ett tillstånd avseende oro och sömn. Insättning av 2:a generationens neuroleptika vid depressioner ska alltid föregås av kontakt med psykiatrikonsult.

Byte mellan antidepressiva

- **Byte av läkemedel inom samma klass** (till exempel SSRI): oftast direkt byte med ekvivalenta doser eller trappa ner aktuellt läkemedel under upptrappning av nytt läkemedel.
- **Byte av läkemedel mellan klasser:** oftast nedtrappning av aktuellt läkemedel under upptrappning av nytt läkemedel.
- **Fluoxetin undantag** (lång halveringstid)
- **Vid byte av paroxetin, venlafaxin och i viss mån duloxetin:** nedtrappningsförfärandet implementeras.

Hur gå tillväga vid läkemedelsbyte?

Switching Antidepressants

To see the consequences of a switch between antidepressants click in the crosstable below:
 the switch is made "from" (vertical) "to" (horizontal). First read the [general considerations concerning switching antidepressants](#)
 If you any have suggestions, please send them to info@tijdstroom.nl. We are looking forward to your feedback.

↓ from	to →	Start	Ag	At	Bu	Ci	Cl	Ds	Dx	Du	Es	Fo	Fv	Hy	Im	Ma	Mz	Mo	No	Pa	Se	Tc	Td	Ve	Vo
Ag	agomelatine	-Ag	—	AgAt	AgBu	AgCi	AgCl	AgDs	AgDx	AgDu	AgEs	AgFo	AgFv	AgHy	AgIm	AgMa	AgMz	AgMo	AgNo	AgPa	AgSe	AgTc	AgTd	AgVe	AgVo
At	amitriptyline	-At	AtAg	—	AtBu	AtCi	AtCl	AtDs	AtDx	AtDu	AtEs	AtFo	AtFv	AtHy	AtIm	AtMa	AtMz	AtMo	AtNo	AtPa	AtSe	AtTc	AtTd	AtVe	AtVo
Bu	bupropion	-Bu	BuAg	BuAt	—	BuCi	BuCl	BuDs	BuDx	BuDu	BuEs	BuFo	BuFv	BuHy	BuIm	BuMa	BuMz	BuMo	BuNo	BuPa	BuSe	BuTc	BuTd	BuVe	BuVo
Ci	citalopram	-Ci	CiAg	CiAt	CiBu	—	CiCl	CiDs	CiDx	CiDu	CiEs	CiFo	CiFv	CiHy	CiIm	CiMa	CiMz	CiMo	CiNo	CiPa	CiSe	CiTc	CiTd	CiVe	CiVo
Cl	clomipramine	-Cl	ClAg	ClAt	ClBu	ClCi	—	ClDs	ClDx	ClDu	ClEs	ClFo	ClFv	ClHy	ClIm	ClMa	ClMz	ClMo	ClNo	ClPa	ClSe	ClTc	ClTd	ClVe	ClVo
Ds	dosulepine	-Ds	DsAg	DsAt	DsBu	DsCi	DsCl	—	DsDx	DsDu	DsEs	DsFo	DsFv	DsHy	DsIm	DsMa	DsMz	DsMo	DsNo	DsPa	DsSe	DsTc	DsTd	DsVe	DsVo
Dx	doxepine	-Dx	DxAg	DxAt	DxBu	DxCi	DxCl	DxDs	—	DxDu	DxEs	DxFo	DxFv	DxHy	DxIm	DxMa	DxMz	DxMo	DxNo	DxPa	DxSe	DxTc	DxTd	DxVe	DxVo
Du	duloxetine	-Du	DuAg	DuAt	DuBu	DuCi	DuCl	DuDs	DuDx	—	DuEs	DuFo	DuFv	DuHy	DuIm	DuMa	DuMz	DuMo	DuNo	DuPa	DuSe	DuTc	DuTd	DuVe	DuVo
Es	escitalopram	-Es	EsAg	EsAt	EsBu	EsCi	EsCl	EsDs	EsDx	EsDu	—	EsFo	EsFv	EsHy	EsIm	EsMa	EsMz	EsMo	EsNo	EsPa	EsSe	EsTc	EsTd	EsVe	EsVo
Fo	fluoxetine	-Fo	FoAg	FoAt	FoBu	FoCi	FoCl	FoDs	FoDx	FoDu	FoEs	—	FoFv	FoHy	FoIm	FoMa	FoMz	FoMo	FoNo	FoPa	FoSe	FoTc	FoTd	FoVe	FoVo
Fv	fluvoxamine	-Fv	FvAg	FvAt	FvBu	FvCi	FvCl	FvDs	FvDx	FvDu	FvEs	FvFo	—	FvHy	FvIm	FvMa	FvMz	FvMo	FvNo	FvPa	FvSe	FvTc	FvTd	FvVe	FvVo
Hy	hypericum	-Hy	HyAg	HyAt	HyBu	HyCi	HyCl	HyDs	HyDx	HyDu	HyEs	HyFo	HyFv	—	HyIm	HyMa	HyMz	HyMo	HyNo	HyPa	HySe	HyTc	HyTd	HyVe	HyVo
Im	imipramine	-Im	ImAg	ImAt	ImBu	ImCi	ImCl	ImDs	ImDx	ImDu	ImEs	ImFo	ImFv	ImHy	—	ImMa	ImMz	ImMo	ImNo	ImPa	ImSe	ImTc	ImTd	ImVe	ImVo
Ma	maprotiline	-Ma	MaAg	MaAt	MaBu	MaCi	MaCl	MaDs	MaDx	MaDu	MaEs	MaFo	MaFv	MaHy	MaIm	—	MaMz	MaMo	MaNo	MaPa	MaSe	MaTc	MaTd	MaVe	MaVo
Mz	mirtazapine	-Mz	MzAg	MzAt	MzBu	MzCi	MzCl	MzDs	MzDx	MzDu	MzEs	MzFo	MzFv	MzHy	MzIm	MzMa	—	MzMo	MzNo	MzPa	MzSe	MzTc	MzTd	MzVe	MzVo
Mo	moclobemide	-Mo	MoAg	MoAt	MoBu	MoCi	MoCl	MoDs	MoDx	MoDu	MoEs	MoFo	MoFv	MoHy	MoIm	MoMa	MoMz	—	MoNo	MoPa	MoSe	MoTc	MoTd	MoVe	MoVo
No	nortriptyline	-No	NoAg	NoAt	NoBu	NoCi	NoCl	NoDs	NoDx	NoDu	NoEs	NoFo	NoFv	NoHy	NoIm	NoMa	NoMz	NoMo	—	NoPa	NoSe	NoTc	NoTd	NoVe	NoVo
Pa	paroxetine	-Pa	PaAg	PaAt	PaBu	PaCi	PaCl	PaDs	PaDx	PaDu	PaEs	PaFo	PaFv	PaHy	PaIm	PaMa	PaMz	PaMo	PaNo	—	PaSe	PaTc	PaTd	PaVe	PaVo
Se	sertraline	-Se	SeAg	SeAt	SeBu	SeCi	SeCl	SeDs	SeDx	SeDu	SeEs	SeFo	SeFv	SeHy	SeIm	SeMa	SeMz	SeMo	SeNo	SePa	—	SeTc	SeTd	SeVe	SeVo

Sertraline-escitalopram

Switch medication from **sertraline** to **escitalopram**.^[1] ^[2]

🛑 Stop sertraline

- **Day 1:** Decrease dose to 50%
- **Day 8:** Stop

⬆️ Start escitalopram

- **Day 1:** Start with 50% of the target dose
- **Day 8:** Increase dose to 100% of the target dose
- **Day 9 and after:** Gradually increase dose as necessary

📄 More information

- Safe target dose escitalopram = 10 mg
- A start stop switch is possible, although withdrawal symptoms and/or side effects are more likely
- Occurrence of the serotonin syndrome is not likely, but theoretically possible, so caution is necessary.

Läkemedelskostnader

Sertraline Accord 50 mg, 100 st, 77 kr

Fluoxetin Accord 20 mg, 100 st, 251 kr

Escitalopram Accord 10 mg, 98 st, 127 kr

Mirtazapin Actavis 30 mg, 100 st, 164 kr

~~Venlafaxin~~ depot 1A Farma 75 mg, 106 st, **207 kr**

Brintellix 10 mg, 98 st, **1131 kr**

~~Voxra~~ 150 mg, 90 st, **321 kr**

Amitriptylin Abcur 50 mg, 100 st, 123 kr

Anafranil Retard 75 mg, 100 st, **288 kr**

Lithionit 42 mg, 100 st, **202 kr***

Lamotrigin 1A Pharma 200 mg, 100 st, **351 kr**

Quetiapin Teva 300 mg, 100 st, **278 kr**

Aripiprazol Accord 10 mg, 100 st, **1120 kr**

Antidepressiva och graviditet

- **Vid måttlig-svår depression samt recidiverande depressioner**
- **I första hand: sertralin** (kan tas om patient vill amma). Vid terapivikt med SSRI: dosökning (kompensera för ökad distributionsvolym).
- **I andra hand: byte till venlafaxin eller mirtazapin** (dock observans på viktökning och blodtrycksstegring).
- **I tredje hand: TCA (amitriptylin)** efter psykiatrisk bedömning.
- Sänk inte dos före förlossning, men pregravid-dosering efter.
- ECT effektivt och säkert alternativ vid svår depression hos gravida